

CAUDEXPANTER

Fortsat fra nr. 1 1990

Fig. 17: *Adenia glauca* (Bot. have)

Passifloraceae

*Adenia**

Denne familie omfatter, som man jo nok kan se af det latinske navn, også den velkendte stueplante passionsblomst (*Passiflora*).

Adenia som vi her skal beskæftige os med, er en ret stor slægt med omkring 100 arter, hvoraf ca. 20 er sukkulenter (caudiciformer).

Det er især to arter som har interesse, idet de øvrige meget sjældent ses udbudt til salg på plante- eller frølistor: nemlig *Adenia glauca* (fig. 17 og 18) og *A. fruticosa*. Den væsentligste forskel på de to arter ligger i formen på caudexet, idet *A. glauca* har et mere eller mindre kugleformet caudex med grenene placeret ovenpå (Type 11), hvorimod *A. fruticosa* har et

kegleformet caudex (Type 13). Grenene, der dør mere eller mindre bort i hvileperioden, har blade med 5 afsnit (femfingrede) og er desuden forsynet med slyngtråde. Begge arter er nemme at dyrke fra frø, og opnår relativt hurtigt en pæn størrelse - 4-5 cm i diameter på cirka lige så mange år (spiringsprocenten kan dog svinge en del).

Skulle man være heldig at støde på andre arter inden for slægten, kan følgende varmt anbefales: *A. aculeata*, *A. ballyi*, *A. globosa*, *A. pechuelii* og *A. spinosa*.

Pedaliaceae

*Pterodiscus**, *Sesamothamnus**, *Uncarina*

Pterodiscus er en lille slægt med ca. 10 arter, der alle forekommer i Afrika. Det er alle caudiciforme planter (Type 6, fig. 20), og de har desuden det fortrin, at blomsterne er relativt store og findes i flere forskellige farver. Frugten, der nogen gange kan udvikles i

* Henviser til skema: Oversigt over hovedtyperne, KAKTUS nr. 3, 1989 s. 53.

Fig. 18: *Adenia glauca* (ung plante, Bot. have)

kultur er 4-vinget og ret stor.

De mest almindeligt forekommende i samlinger er nok *Pterodiscus speciosus* med en lys purpurrød blomst, og *P. aurantiacus*, der har en brunligt orange blomst.

De kan godt være lidt vanskelige at holde - især er disse planter meget modtagelige for rødt spind, og ifølge nogle forfattere (G. Rowley) holder de kun nogle få år i kultur. Formering ved frø.

Sesamothamnus stammer ligeledes fra Afrika, og omfatter omkring 7 arter. Planten har et stort caudex, hvorfra talrige tykke grene stikker op (Type 15). Blomsten minder en del om *Pterodiscus* men er forsynet med en lang spore, hvilket tyder på sommerfuglebestøvning. Det er nok kun sandsynligt, at man vil støde på *Sesamothamnus lugardii* (fig. 21), men den optræder til gengæld ret ofte på frølisterne (bla. på den fra NKS i år).

Formering ved frø; spireprocenten er vist ret svingende, men kommer de endelig op, er de efter vores mening nemmere end *Pterodiscus* - man skal dog ikke vente at kunne opnå planter af samme størrelse som i naturen (1/2-1 m i diameter på caudex).

Phytolaccaceae

*Phytolacca**

Kun *Phytolacca dioica* regnes for sukkulent - det er i naturen et træ med en fortrykket basisvækst (Type 13) og kan blive 8-10 m højt. Planten stammer fra Sydamerika, men er almindeligt plantet som vejtræ i Sydeuropa.

Som pottaplante kan man naturligvis ikke forvente størrelser i denne kategori, men potter man om, kan

man sandsynligvis opnå en anelig størrelse da planten er meget hurtigtvoksende (både i højde og bredde), og desuden ikke så plaget af utøj - måske bortset fra en tendens til rødt spind. Da planten er så hurtigtvoksende vil det ofte være en god idé at skære den ned - gerne kraftigt, da den udmærket tåler det (fig. 22).

Formering ved frø.

Piperaceae

*Peperomia**

Peperomia er en meget stor slægt med over 1000 arter, og med hovedudbredelse i Sydamerika. Alle arter har mere eller mindre sukkulente blade. Nogle få af disse arter har et underjordisk caudex (Type 1,7) der kan hæves over jorden i kultur, dog må det bemærkes, at det her drejer sig om de små forhold, da ingen af disse planter har et caudex, der måler mere end 3-4 cm i diameter. I øvrigt kan det nævnes, at der i den senere tid er beskrevet flere nye *Peperomia*-arter med caudex.

En artikel om slægten skrevet af Jørgen Damgaard findes i KAKTUS 1984 nr. 3 s. 54

Formering ved frø.

Portulacaceae

*Anacampseros**, *Ceraria**, *Talinum**

Anacampseros er en mindre slægt (ca. 60 arter) af afrikanske bladsukkulenter, med en enkelt aflægger i Australien. En 10-15 stykker af disse er forsynet med et caudex, men det er nok kun *Anacampseros alstonii*,

Fig. 19: *Adenia globosa* (yngre plante)

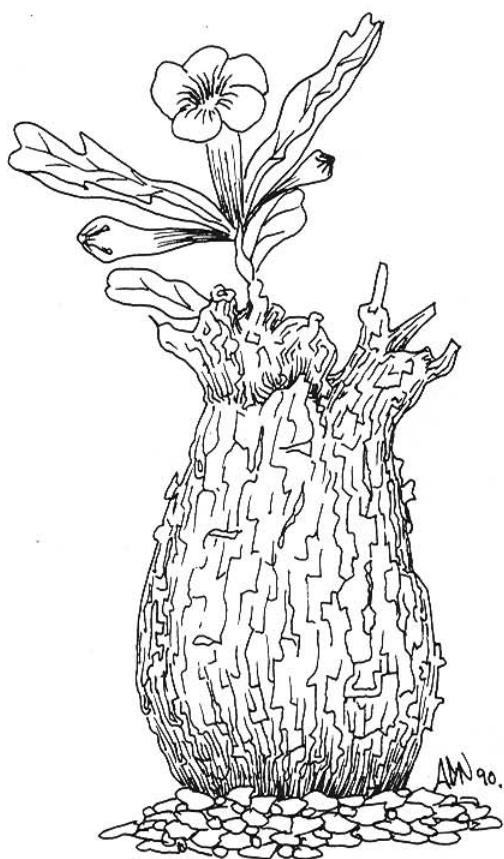

Fig. 20: *Pterodiscus luridus*.

der er sandsynlighed for at støde på, og selv denne ses sjældent. *A. alstonii* har et caudex med flad top (Type 4), op til 5 cm eller mere i diameter. Oven på dette caudex er et stort antal grene med små skælformede blade, grenene er kun ca. 2 mm i diameter, så der kan på et stort caudex være op til 300 af dem. Til gengæld er blomsterne af mere normal størrelse - 3 cm i diameter - hvilket får dem til at se ud som kæmper. Frøformering.

Ceraria er en meget lille slægt med en 5-6 arter fra Syd- og Sydvestafrika. Af interesse for caudexdyrkere er *Ceraria namaquensis* og *C. pygmaea*, idet det dog må nævnes at begge er planter, man ikke støder på hver dag.

C. namaquensis er en lille busk med tykke kødede grene, der er besat med bladar i lodrette rækker - bladene er meget små og sukkulente (Type 15). På grund af sin vækstform er denne art mest egnet til bonzaidyrkning. *C. pygmaea* er som navnet antyder en meget lille plante, der aldrig bliver mere end nogle få cm høj. Caudexet bliver højst omkring 10 cm i diameter, og oversiden korte grene besat med små højsukkulente blade (Type 6).

Formering ved frø eller stiklinger - stiklinger giver dog ikke caudex hos *C. pygmaea*.

Talinum er en mellemstor tropisk slægt hvoraf kun nogle få arter har interesse for caudex-fans.

Først og fremmest er det arterne *Talinum panicula-*

tum og *T. caffrum*, der fortjener omtale her. Disse arter er meget almindelige blandt samlere, og de ses ofte på frølisterne. Begge har et caudex, hvorfra udgår ret tynde grene med sukkulente blade (Type 1). Blomsterne er ret små og sidder spredt i ret store blomsterstande - de er lyserøde hos *T. paniculatum* og gule hos *T. caffrum*.

Formeringen er fra frø, og den videre dyrkning volder absolut ingen problemer - faktisk kan planten optræde som »ukrudt« idet de små frø nemt spredes til andre pletter og spirer der.

Rubiaceae

*Hydnophytum**, *Myrmecodia**

Hydnophytum og *Myrmecodia* er begge mindre slægter (henholdsvis omkring 70 og 30 arter), med en udbredelse der strækker sig fra det sydøstlige Asien til Australien.

I begge slægter findes planter, der kan betegnes som caudiciformer - det er dog ikke alle, der regner disse planter for sukkulenter (og dermed måske caudiciformer), idet den opsvulmede basis der er karakteristisk for dem, er mere eller mindre hul og forsynet med gange, der fungerer som opholdssted for træboende myrer (Type 13). Dette er også nogle af de mere sjældne sete planter, blandt hvilke det nok er mest sandsynligt at støde på *Myrmecodia echinata*.

Frøformering.

Vitaceae

*Cissus**, *Cyphostemma**

Denne familie er trods sin lille størrelse vigtig - den

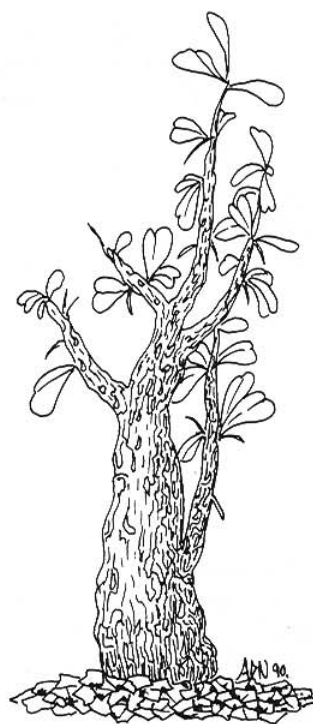

Fig. 21: *Sesamothamnus lugardii* (ung plante).

omfatter for eksempel vinplanten og flere have- og stueplanter.

Cissus er en meget stor slægt (omkring 350 arter) af tropiske klatreplanter, hvoraf nogle få har fortykket basis i stil med nogle *Adenia* (Type 11). Af disse vil vi her kun omtale *Cissus tuberosa*, idet det er den langt almindeligste. Det er en slyngplante med en mere eller mindre uformeligt opsvulmet basis. På grenene forekommer der med jævne mellemrum opsvulmninger på stængelen og der dannes luftrødder - hvis disse opsvulmninger og rødder kommer i kontakt med jorden, vil det mellemliggende stængelstykke ofte dø bort, og vi har fået en ny plante. I visse tilfælde kan planten altså på grund af denne formeringsmåde optræde som ukrudt i drivhuset (hvis den får lov at vokse, som den vil). Dette kan naturligvis også udnyttes, når man selv vil opformere planten, idet man så blot skærer passende stængelstykker af (med luftrødder) og planter dem i potter. Hvis man vil opnå et større caudex og en pænere plante, er det nok en god idé at skære den ned med jævne mellemrum.

Formering ved stiklinger som nævnt ovenfor.

Cyphostemma er en lille slægt, der på grund af sin vækstform er skilt ud fra *Cissus*-slægten - det er nemlig alle caudiciforme planter uden slyngende skud. Det er ikke alle botanikere der accepterer denne opdeling, så man vil ofte se planterne i nedenstående afsnit omtalt som hørende til slægten *Cissus*.

Cyphostemma er planter med et opsvulmet og mere eller mindre grenet caudex (Type 6, 13, 15) med afskallende papiragtig bark, bladene er enkelte til 5-7 delte, store og kødede.

Alle planter inden for denne slægt er en lækkerbisken for en caudex-fan, så skal nogen anbefales bliver det dem der er lettest at få fat i: *Cyphostemma bainesii* (fig. 23) og *C. juttae*. Disse to er nemme planter, der, når man blot er forsigtig med overvanding, skulle kunne fornøje sin ejer i mange år. Det er sjældent, at de grener sig i kultur.

De øvrige arter inden for slægten er alle temmelig svære at få fat i, og nogen at dem er desuden ret vanskelige: her kan vi blandt andet anbefale *C. curroii* og *C. uter* (fig. 24).

Formering ved frø (stiklinger kan også lade sig gøre, men planterne vil i kultur sjældent have ret mange grene - ofte ingen - så det vil være synd at skære i dem).

Dette var så gennemgangen af familier indeholdende caudexplanter. Skulle nogen være interesseret i at læse mere om emnet, bringer vi her et lille udvalg af bøger, som skulle være til at få fat i.

På dansk er det meget begrænset, hvad vi kan anbefale - godt nok er der skrevet en enkelt bog, der kun omhandler sukkulenter (J. Nilas Jensen: *Sukkulen-*

Fig. 22: *Phytolacca dioica*

ter), men den omtaler ikke en eneste caudexplante, og desuden er den vist nok udsolgt fra forlaget. For nogle få år siden udkom dog J. Riha og R. Subik: *Den Store Bog om Kaktus og andre Sukkulenter* oversat fra engelsk af Anne Majgaard, hvori der findes adskillige glimrende billeder af caudexplanter i afsnittet om andre sukkulenter.

Drejer det sig om andre sprog, er man godt dækket ind, hvis man kan engelsk eller tysk, men da vores tyskkundskaber er ret begrænsede, og da næsten alle tysksprogede bøger, der dækker dette emne findes oversat til engelsk, vil vi her stort set kun omtale bøger på engelsk. »Bibelen« for caudex-fans er *Caudiciform and Pachycaul Succulents* af Gordon Rowley, der udkom i 1987 - det er den eneste bog, der udelukkende handler om caudexplanter, og den er alle pengene værd. Den er fyldt med meget flotte farvebilleder, og teksten er absolut heller ikke kedelig - i øvrigt er bogen flere gange anbefalet af Peter Brandt Pedersen i »Meddelelser« i Kaktus, og han er også i stand til at skaffe bogen, hvis man skulle være interesseret. Lige så uundværlig for en caudexsamler er *Herman Jacobsens Lexicon of Succulent Plants* (oversat fra tysk), som i kort form omtaler en stor del af de sukkulenter, fraset kaktus, der var beskrevet inden udgivelsestidspunktet (1977). Der findes nyere udgaver på tysk med Farvebilleder, men så vidt vi ved med den samme tekst.

Endnu en anbefalelsesværdig bog er *The Wonderful World af Succulents* af Werner Raub (oversat fra Tysk) - kun en mindre del af billederne er i farver,

Fig. 23: *Cyphostemma bainesii*
(Bot. have) Syn. *C. seitziana*

men som altid, når det drejer sig om Werner Rauh er det billeder i topkvalitet, så bogen er, trods sin høje pris, absolut pengene værd.

Vil man yderligere specialisere sig, og måske begrænse sig til en enkelt slægt, kan *Euphorbia* - slægten som tidligere byde på mange interessante planter, men den kan også byde på et imponerende tidsskrift: *Euphorbia Journal*, et tidsskrift (i bogform) som medtager stort set alle sukkulente euphorbiaer - altså også caudexplanterne. Der er nu udkommet 6 numre fyldt med farvebilleder af meget høj kvalitet, og de kan absolut anbefales, hvad Peter Brandt også har gjort flere gange i »Meddelelser«. Skal vi nævne en enkelt »billedbog« på et andet sprog en engelsk bliver det »Colour Encyclopaedia af Succulents« udgivet af det japanske sukkulentselskab. Teksten i denne bog er på japansk, men det betyder ikke så meget, da billedmaterialet er meget stort (også mange caudexplanter), og da alle billederne er forsynet med latinsk navn - desværre er vi ikke helt sikre på, om bogen endnu kan skaffes.

Der findes naturligvis adskilligt flere bøger, som også medtager caudexplanter, end ovenstående, men vi synes, at de vigtigste (efter vor mening) er nævnt ovenfor, og et sted skal vi jo stoppe.

Hvis man ønsker på egen hånd at bestille bøger fra

udlandet kan vi anbefale Whitestone Gardens, der har et meget stort udvalg af kaktus- og sukkulentbøger (over 200 titler) - adressen findes i Kaktus.

Det er ikke alle kaktus der stikker, omvendt er der mange forskellige planter der stikker, som ikke er kaktus.

Med dette 4. og sidste afsnit af vor serie omhandlede caudexplanter vil vi takke af. Vi håber samtidig, at vores gennemgang af de mange planteslægter, hvor caudiciformer permanent eller midlertidigt (bonsai-behandling) forekommer, har kunnet inspirere en og anden.

De frølister vi har refereret til i afsnittene har været fra:

Frølisten i Kaktus, G. Köhres og K. Uhlig.

Ønskes færdige planter i lille eller stor størrelse, kan vi varmt anbefale indkøbsturen, da der her er rig lejlighed til at se og erhverve et stort antal af de planter, vi har omtalt - se annonceringen i Kaktus.

Med venlig hilsen
Allan D Nielsen og Per Rønkel

Fig. 24: *Cyphostemma uter* (Bot. have)